Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Sjette Afdeling)

21. december 2021 *

»Præjudiciel forelæggelse – forbrugerbeskyttelse – direktiv 93/13/EØF – urimelige kontraktvilkår – artikel 1, stk. 2 – kontraktvilkår, som afspejler love eller bindende administrative bestemmelser – udelukkelse fra dette direktivs anvendelsesområde – lån, der skal tilbagebetales i en udenlandsk valuta – kontraktvilkår, der afspejler en national bestemmelse af deklaratorisk karakter – betydningen af den manglende gennemførelse af denne artikel 1, stk. 2 – artikel 3, stk. 1, og artikel 4, stk. 1 – kontrol med, om et kontraktvilkår er urimeligt – artikel 8 – vedtagelse eller opretholdelse af nationale bestemmelser, der sikrer forbrugeren et højere beskyttelsesniveau – samspillet mellem disse forskellige bestemmelser i direktiv 93/13«

I sag C-243/20,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af Polymeles Protodikio Athinon (retten i første instans i civile sager i Athen, Grækenland) ved afgørelse af 5. maj 2020, indgået til Domstolen den 5. juni 2020, i sagen

DP,

SG

mod

Trapeza Pireos AE,

har

DOMSTOLEN (Sjette Afdeling),

sammensat af Domstolens vicepræsident, L. Bay Larsen, som fungerende formand for Sjette Afdeling, og dommerne N. Jääskinen (refererende dommer) og M. Safjan,

generaladvokat: J. Kokott,

justitssekretær: A. Calot Escobar,

på grundlag af den skriftlige forhandling,

* Processprog: græsk.

efter at der er afgivet indlæg af:

– DP og SG ved dikigoros V. Kontogiannis,

– Trapeza Pireos AE ved dikigoros S. Spyropoulos,

– den græske regering ved V. Karra, S. Charitaki og A. Magrippi, som befuldmægtigede,

– den tjekkiske regering ved M. Smolek, J. Vláčil og S. Šindelková, som befuldmægtigede,

– Europa-Kommissionen ved N. Ruiz García og A. Katsimerou, som befuldmægtigede,

og idet Domstolen efter at have hørt generaladvokaten har besluttet, at sagen skal pådømmes uden forslag til afgørelse,

afsagt følgende

Dom

1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 1, stk. 2, artikel 3, stk. 1, artikel 4, stk. 1, og artikel 8 i Rådets direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler (EFT 1993, L 95, s. 29).

2 Denne anmodning er blevet indgivet i forbindelse med en tvist mellem på den ene side DP og SG og på den anden side Trapeza Pireos AE vedrørende de angiveligt urimelige kontraktvilkår, der er indeholdt i en række tillæg til en aftale om et lån optaget i euro, hvorved schweizerfranken har erstattet euroen.

Retsforskrifter

EU-retten

3 12. og 13. betragtning til direktiv 93/13 er affattet således:

»[D]e nationale lovgivninger giver imidlertid på nuværende tidspunkt kun mulighed for en delvis harmonisering; kun kontraktvilkår, der ikke er blevet individuelt forhandlet, er omfattet af dette direktiv; det er vigtigt at give medlemsstaterne mulighed for under overholdelse af traktaten at sikre forbrugeren et højere beskyttelsesniveau ved at fastsætte strengere nationale bestemmelser end bestemmelserne i dette direktiv.

[D]et antages, at de love og administrative bestemmelser i medlemsstaterne, som direkte eller indirekte fastsætter vilkårene for forbrugeraftaler, ikke indeholder urimelige kontraktvilkår; det forekommer derfor ikke nødvendigt at lade kontraktvilkår, der afspejler love eller bindende administrative bestemmelser samt bestemmelser i internationale konventioner, som medlemsstaterne eller Fællesskabet er part i, være underlagt bestemmelserne i dette direktiv; udtrykket »love og bindende administrative bestemmelser« omfatter ligeledes de regler, som ifølge lovgivningen gælder mellem de kontraherende parter, når der ikke er aftalt anden ordning.«

4 Dette direktivs artikel 1, stk. 2, bestemmer følgende:

»Kontraktvilkår, som afspejler love eller bindende administrative bestemmelser samt bestemmelser eller principper i internationale konventioner, som medlemsstaterne eller Fællesskabet er part i, bl.a. på transportområdet, er ikke underlagt dette direktivs bestemmelser.«

5 Den græske sprogversion af det nævnte direktivs artikel 1, stk. 2, indeholder et andet afsnit, som er affattet således:

»Udtrykket »love og bindende administrative bestemmelser« omfatter ligeledes de regler, som ifølge lovgivningen gælder mellem de kontraherende parter, når der ikke er aftalt anden ordning.«

6 Artikel 3, stk. 1, i direktiv 93/13 bestemmer følgende:

»Et kontraktvilkår, der ikke har været genstand for individuel forhandling, anses for urimeligt, hvis det til trods for kravene om god tro bevirker en betydelig skævhed i parternes rettigheder og forpligtelser ifølge aftalen til skade for forbrugeren.«

7 Dette direktivs artikel 4 har følgende ordlyd:

»1. Det vurderes, om et kontraktvilkår er urimeligt, under hensyn til hvilken type varer eller tjenesteydelser aftalen omfatter, og ved på tidspunktet for aftalens indgåelse at tage hensyn til alle omstændighederne i forbindelse med dens indgåelse samt til alle andre vilkår i aftalen eller i en anden aftale, som hænger sammen med denne, jf. dog artikel 7.

2. Vurderingen af, om kontraktvilkårene er urimelige, omfatter hverken definitionen af aftalens hovedgenstand eller overensstemmelsen mellem pris og varer eller mellem tjenesteydelser og betalingen herfor, for så vidt disse vilkår er affattet klart og forståeligt.«

8 Det nævnte direktivs artikel 8 er sålydende:

»Medlemsstaterne kan inden for det område, der omfattes af dette direktiv, vedtage eller bevare strengere bestemmelser, der er forenelige med traktaten, for at sikre en mere omfattende beskyttelse af forbrugerne.«

Græsk ret

9 Artikel 291 i Astikos Kodikas (den civile lovbog) fastsætter følgende:

»Med hensyn til en økonomisk gæld i udenlandsk valuta, som skal betales i Grækenland, har skyldneren ret til at betale i national valuta på grundlag af den på betalingsdatoen og -stedet gældende kurs for den udenlandske valuta, medmindre andet er aftalt.«

10 Artikel 2, stk. 6, i nomos 2251/1994 prostasion ton katanaloton (lov nr. 2251/1994 af 16.11.1994 om forbrugerbeskyttelse (FEK A' 191) (herefter »lov nr. 2251/1994«)), der har gennemført direktiv 93/13 i græsk ret, bestemmer følgende i den affattelse, der finder anvendelse på tvisten i hovedsagen:

»Almindelige forretningsvilkår, som bevirker en betydelig skævhed i parternes rettigheder og forpligtelser ifølge aftalen til skade for forbrugeren, er forbudt og ugyldige. Det vurderes, om et almindeligt kontraktvilkår er urimeligt, under hensyn til hvilken type varer eller tjenesteydelser aftalen

omfatter, formålet med aftalen, alle på tidspunktet for aftalens indgåelse foreliggende specifikke omstændigheder samt alle andre vilkår i aftalen eller i en anden aftale, som hænger sammen med denne.«

Tvisten i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

11 Sagsøgerne i hovedsagen er to forbrugere med bopæl i Grækenland, hvor de oppebærer indtægter i euro. Den 3. september 2004 indgik de med Trapeza Pireos, der er en bank med hjemsted i denne medlemsstat, en aftale om et lån mod pant i fast ejendom med en løbetid på 30 år. Denne låneaftale blev indgået i euro og underlagt en variabel rentesats, der blev fastlagt i forhold til Euribor-satsen 360 dage pr. år.

12 Den 26. marts 2007 og den 25. juni 2007 underskrev parterne to tillægsaftaler med henblik på at konvertere denne låneaftale, der oprindeligt var indgået i euro, til schweizerfrank. Disse tillægsaftaler fastsætter dels, at tilbagebetalingen af den skyldige restgæld skal ske i schweizerfrank, dels at renterne skal beregnes efter en fast sats igennem de tre første år og derefter efter en variabel sats på grundlag af LIBOR-satsen i schweizerfrank 360 dage pr. år.

13 Det fremgår af de sagsakter, som Domstolen råder over, at kontraktvilkår 4.5 i denne sidstnævnte tillægsaftale bestemmer, at »[l]åntageren tilbagebetaler lånet enten i schweizerfrank eller i den tilsvarende værdi (modværdi) i euro af værdien i schweizerfrank opgjort på grundlag af den vekselkurs på datoen for betaling af afdraget, som fremgår af interbankvalutamarkedet. Denne kurs vil være højere end bankens aktuelle salgskurs for schweizerfranken, som angives i den daglige bulletin over Bankens vekselkurser«.

14 Kontraktvilkår 8.1, stk. 3, i den nævnte tillægsaftale bestemmer, at »i tilfælde af opsigelse af låneaftalen har banken, ud over de i denne aftale nævnte virkninger, ligeledes mulighed for (men ikke pligt til) at konvertere den restgæld, som endnu ikke er forfaldet, til euro på grundlag af bankens aktuelle salgskurs for schweizerfrancen, således som den fremgår af den daglige bulletin over bankens vekselkurser, på datoen for konvertering i euro af hele gælden og hertil at pålægge morarenter efter bankens aktuelle rentesats for boliglån, ud over fortjenstmargen og afgiften i henhold til lov nr. 128/1975, med et tillæg på 2,5 procentpoint. Hvis højere morarentesatser gælder, anvendes disse«.

15 Sagsøgerne i hovedsagen har den 17. september 2018 anlagt sag mod Trapeza Pireos ved den forelæggende ret, Polymeles Protodikio Athinon (retten i første instans i civile sager i Athen, Grækenland), med principal påstand om dels annullation af de nævnte tillægsaftaler, dels genoprettelse af situationen forud for disse tillægsaftaler. Til støtte for deres påstande har de især gjort gældende, at de ovennævnte kontraktvilkår 4.5 og 8.1, stk. 3 (herefter »de omtvistede kontraktvilkår«), er urimelige og derfor ugyldige i henhold til artikel 2 i lov nr. 2251/1994. Ifølge sagsøgerne tilskyndede banken dem til at ændre låneaftalen uden at informere dem om den kursrisiko, som de udsatte sig for, og dette selv om de ikke havde den nødvendige viden til at opfatte denne risiko.

16 Den forelæggende ret har anført, at de omtvistede kontraktvilkår i det væsentlige gengiver indholdet af den civile lovbogs artikel 291, som, medmindre andet er aftalt, giver låntageren mulighed for i Grækenland at betale sin i udenlandsk valuta optagede gæld enten i denne valuta eller i den nationale valuta til den vekselkurs for den pågældende valuta, som er gældende på betalingsdatoen og -stedet.

17 Denne ret er derfor i tvivl om, hvorvidt den kan kontrollere, om de omtvistede kontraktvilkår er urimelige, når artikel 1, stk. 2, i direktiv 93/13 udelukker »kontraktvilkår, som afspejler love eller bindende administrative bestemmelser«, fra dette direktivs anvendelsesområde.

18 Den forelæggende ret har desuden fremhævet, at artikel 1, stk. 2, i direktiv 93/13 i sin græske sprogversion undtager kontraktvilkår, som afspejler deklaratoriske lovbestemmelser eller administrative bestemmelser, fra urimelighedskontrol og ikke udtrykkeligt er blevet gengivet i lov nr. 2251/1994, som sikrer gennemførelsen af direktiv 93/13 i græsk ret.

19 I denne henseende har den forelæggende ret anført, at der er uoverensstemmelser i græsk retspraksis med hensyn til spørgsmålet om, hvorvidt den nationale lovgivning i mangel af bestemmelser, der udtrykkeligt integrerer den udelukkelse, der er anført i artikel 1, stk. 2, i direktiv 93/13, ikke desto mindre kan fortolkes således, at den gennemfører denne udelukkelse, således at det er umuligt at kontrollere, om et kontraktvilkår, der blot gengiver en deklaratorisk lovbestemmelse såsom den civile lovbogs artikel 291, er urimeligt.

20 Det fremgår således af forelæggelsesafgørelsen, at Arios Pagos (øverste domstol i civile sager og straffesager, Grækenland), som var sat i plenum, i sin dom nr. 4/2019 fastslog, at selv om den undtagelse, der er fastsat i artikel 1, stk. 2, i direktiv 93/13, ikke er gennemført i græsk ret ved en specifik og udtrykkelig bestemmelse, er den alligevel uløseligt forbundet med artikel 2, stk. 6, i lov nr. 2251/1994 i henhold til en fortolkning, der er i overensstemmelse med EU-retten og med dette direktivs formål. Det fremgår af denne dom, at »når det omtvistede kontraktvilkår afspejler en præceptiv eller deklaratorisk bestemmelse i national ret, er det pr. definition utænkeligt, at balancen mellem de kontraherende parter bliver forstyrret heraf, eller at kontraktvilkåret er urimeligt. Derfor falder et sådant kontraktvilkår uden videre uden for anvendelsesområdet for lov nr. 2251/1994«. Den nævnte dom præciserer, at dette er tilfældet med et kontraktvilkår i en aftale om et lån mod pant i fast ejendom, som afspejler indholdet af den civile lovbogs artikel 291.

21 Det fremgår af forelæggelsesafgørelsen, at denne fortolkning imidlertid ikke blev enstemmigt accepteret. Ifølge en mindretalsudtalelse fra Arios Pagos (øverste domstol i civile sager og straffesager) kan det ikke lægges til grund, at den udelukkelse, der er fastsat i artikel 1, stk. 2, i direktiv 93/13, er indeholdt i artikel 2, stk. 6, i lov nr. 2251/1994, eftersom undtagelserne fra efterprøvelsen af, om et kontraktvilkår er urimeligt, skal fortolkes strengt. Denne mindretalsudtalelse støtter sig på den omstændighed, at dette direktiv, som det fremgår af 12. betragtning til direktivet og dets artikel 8, kun gennemfører en delvis og minimal harmonisering, idet medlemsstaterne gives mulighed for at tilbyde forbrugerne et højere beskyttelsesniveau. Det var med henblik herpå, at den græske lovgiver ved gennemførelsen af det nævnte direktiv bevidst så bort fra den udelukkelse, der er fastsat i direktivets artikel 1, stk. 2. En anderledes fortolkning af artikel 2, stk. 6, i lov nr. 2251/1994 ville gå imod den græske lovgivers ønske om at give forbrugerne en udvidet beskyttelse og ville udgøre en uacceptabel fortolkning contra legem.

22 Den forelæggende ret har præciseret, at dens egne medlemmer for størstedelens vedkommende tilslutter sig denne sidstnævnte opfattelse og mener, at de græske retter kan efterprøve, om de kontraktvilkår, der er omhandlet i artikel 1, stk. 2, i direktiv 93/13, er urimelige, eftersom den græske lovgiver har undladt at indarbejde den undtagelse, der er angivet i denne bestemmelse, i national ret.

23 På denne baggrund har Polymeles Protodikio Athinon (retten i første instans i civile sager i Athen) besluttet at udsætte sagen og at forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»1) Skal artikel 8 i direktiv 93/13, ifølge hvilken medlemsstaterne kan vedtage strengere bestemmelser for at sikre en mere omfattende beskyttelse af forbrugerne, fortolkes således, at en medlemsstat kan undlade at gennemføre direktiv 93/13's artikel 1, stk. 2, i sin nationale retsorden og tillade domstolsprøvelsen af kontraktvilkår, der afspejler bindende eller deklaratoriske love eller administrative bestemmelser?

2) Kan det antages, at artikel 1, stk. 2, første og andet punktum [o.a.: Andet punktum findes ikke i den danske version af direktiv 93/13], i direktiv 93/13, selv om bestemmelsen ikke udtrykkeligt er blevet gennemført i den græske retsorden, alligevel indirekte er blevet vedtaget i overensstemmelse med indholdet af direktivets artikel 3, stk. 1, og artikel 4, stk. 1, således som den er blevet gennemført ved bestemmelsen i artikel [2], stk. [6], i lov nr. 225[1]/1994?

3) Omfatter begrebet urimelige kontraktvilkår og deres rækkevidde, således som de er defineret i bestemmelserne i artikel 3, stk. 1, og artikel 4, stk. 1, i direktiv 93/13, undtagelsen i direktivets artikel 1, stk. 2, første og andet punktum [o.a.: Andet punktum findes ikke i den danske version af direktiv 93/13]?

4) Kan et kontraktvilkår i en kreditaftale indgået mellem en forbruger og et kreditinstitut, der afspejler indholdet af en deklaratorisk bestemmelse i den nationale lovgivning, gøres til genstand for vurdering af, hvorvidt de generelle kontraktvilkår er urimelige i henhold til bestemmelserne i direktiv 93/13, såfremt dette kreditvilkår ikke har været genstand for individuel forhandling?«

Om de præjudicielle spørgsmål

Formaliteten vedrørende anmodningen om præjudiciel afgørelse

24 Trapeza Pireos har gjort gældende, at såvel hele anmodningen om præjudiciel afgørelse som hvert enkelt af de forelagte spørgsmål er behæftet med flere afvisningsgrunde. Banken har i det væsentlige anført, at denne anmodning for det første ikke har nogen forbindelse til genstanden for tvisten i hovedsagen og udgør en anmodning til Domstolen om at afgive et responsum. For det andet har Arios Pagos (øverste domstol i civile sager og straffesager) allerede afsluttet den interne retsvidenskabelige debat, der er omtalt i den nævnte anmodning, og Domstolen har ikke kompetence til at træffe afgørelse om fortolkningen af bestemmelser i national ret, som alene er blevet fremført af sagsøgerne i hovedsagen. For det tredje er visse af de spørgsmål, som den forelæggende ret har indgivet, upræcise eller endog uforståelige.

25 I denne henseende bemærkes, at det følger af Domstolens faste praksis, at det udelukkende tilkommer den nationale ret, for hvilken en tvist er indbragt, og som har ansvaret for den retlige afgørelse, som skal træffes, på grundlag af omstændighederne i den konkrete sag at vurdere, såvel om en præjudiciel afgørelse er nødvendig for, at den kan afsige dom, som relevansen af de spørgsmål, den forelægger Domstolen, hvilke spørgsmål er omfattet af en formodning for at være relevante. Når de forelagte spørgsmål vedrører fortolkningen eller gyldigheden af en EU-retlig regel, er Domstolen derfor principielt forpligtet til at træffe afgørelse, medmindre det fremgår, at den ønskede fortolkning savner enhver forbindelse med realiteten i hovedsagen eller dennes

genstand, såfremt problemet er af hypotetisk karakter, eller såfremt Domstolen ikke råder over de faktiske og retlige oplysninger, som er nødvendige for, at den kan foretage en sagligt korrekt besvarelse af disse spørgsmål (dom af 2.9.2021, OTP Jelzálogbank m.fl., C-932/19, EU:C:2021:673, præmis 26 og den deri nævnte retspraksis).

26 Det er tillige fast praksis, at det inden for rammerne af proceduren i henhold til artikel 267 TEUF, som er baseret på en klar adskillelse mellem de nationale retters og Domstolens funktioner, alene er den nationale ret, der har kompetence til at fortolke og anvende bestemmelser i national ret, hvorimod Domstolen alene har kompetence til at træffe afgørelse vedrørende fortolkningen og gyldigheden af en EU-retsakt med udgangspunkt i de faktiske omstændigheder, som den nationale ret har anført i forelæggelsen (jf. i denne retning dom af 29.4.2021, Bank BPH, C-19/20, EU:C:2021:341, præmis 37 og den deri nævnte retspraksis, og af 10.6.2021, Ultimo Portfolio Investment (Luxembourg), C-303/20, EU:C:2021:479, præmis 25 og den deri nævnte retspraksis).

27 I den konkrete sag er den forelæggende ret i tvivl om betydningen og rækkevidden af flere EU-retlige bestemmelser med henblik på at afgøre, om den kan efterprøve, om de omtvistede kontraktvilkår er urimelige i henhold til direktiv 93/13. Den har således anmodet Domstolen om at fortolke dette direktivs artikel 1, stk. 2, artikel 3, stk. 1, artikel 4, stk. 1, og artikel 8, og har samtidig præciseret, at lov nr. 2251/1994 – som sagsøgerne i hovedsagen nærmere bestemt har påberåbt sig – tilsigter at gennemføre det nævnte direktiv i den græske retsorden. Ydermere har denne ret med tilstrækkelig klarhed og præcision redegjort for de faktiske omstændigheder, der ligger til grund for tvisten i hovedsagen, såvel som den retlige ramme, som denne tvist indgår i, af hvilke oplysninger det fremgår, at de forelagte spørgsmål hverken er blottet for forbindelse med genstanden for denne tvist eller af hypotetisk karakter.

28 Det følger heraf, at anmodningen om præjudiciel afgørelse kan antages til realitetsbehandling.

Realiteten

Det fjerde præjudicielle spørgsmål

29 Med sit fjerde spørgsmål, som skal behandles først, ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 1, stk. 2, i direktiv 93/13 skal fortolkes således, at et kontraktvilkår, der er indsat i en aftale indgået mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, og som afspejler en deklaratorisk lovbestemmelse eller administrativ bestemmelse, dvs. en bestemmelse som automatisk finder anvendelse, når parterne ikke har aftalt andet, i medfør af denne bestemmelse er udelukket fra dette direktivs anvendelsesområde, selv om det nævnte kontraktvilkår ikke har været genstand for individuel forhandling.

30 Det skal i denne henseende påpeges, at artikel 1, stk. 2, i direktiv 93/13 udelukker kontraktvilkår, som afspejler »love eller bindende administrative bestemmelser«, fra direktivets anvendelsesområde, og dette udtryk omfatter i lyset af 13. betragtning til direktivet både nationale bestemmelser, som gælder mellem de kontraherende parter, uanset deres valg, og bestemmelser af deklaratorisk karakter, dvs. bestemmelser, der uden videre finder anvendelse i mangel af en anden ordning mellem parterne herom (dom af 2.9.2021, OTP Jelzálogbank m.fl., C-932/19, EU:C:2021:673, præmis 28 og den deri nævnte retspraksis).

31 Det skal i denne forbindelse fremhæves, at den græske sprogversion af direktiv 93/13 er den eneste, hvori artikel 1, stk. 2, indeholder et andet afsnit – hvis ordlyd svarer til ordlyden af 13. betragtning, in fine, til dette direktiv – ifølge hvilket udtrykket »love eller bindende administrative bestemmelser« i denne bestemmelse »ligeledes [omfatter] de regler, som ifølge lovgivningen gælder mellem de kontraherende parter, når der ikke er aftalt anden ordning«.

32 Det følger imidlertid af Domstolens faste praksis, at den formulering, der er anvendt i en sprogversion af en EU-retlig bestemmelse, ikke kan tjene som eneste grundlag for bestemmelsens fortolkning eller i denne henseende tillægges større betydning end de øvrige sprogversioner. EU-retlige bestemmelser skal nemlig fortolkes og anvendes ensartet i lyset af de versioner, der er udfærdiget på alle Unionens sprog. I tilfælde af uoverensstemmelse mellem de forskellige sprogversioner af en EU-retlig tekst skal den pågældende bestemmelse fortolkes på baggrund af den almindelige opbygning af og formålet med den ordning, som den er et led i (dom af 9.7.2020, Banca Transilvania, C-81/19, EU:C:2020:532, præmis 33 og den deri nævnte retspraksis).

33 Hvad angår den almindelige opbygning af direktiv 93/13 har Domstolen fastslået, at dette direktivs artikel 1, stk. 2, skal fortolkes således, at et kontraktvilkår, der ikke har været genstand for individuel forhandling, men som afspejler en regel, som ifølge den nationale lovgivning finder anvendelse mellem de kontraherende parter, når der ikke er aftalt anden ordning i denne henseende, ikke er omfattet af dette direktivs anvendelsesområde (dom af 9.7.2020, Banca Transilvania, C-81/19, EU:C:2020:532, præmis 37).

34 Domstolen har i denne henseende præciseret, at det forhold, at et kontraktvilkår, som afspejler en af de bestemmelser, der er omhandlet i artikel 1, stk. 2, i direktiv 93/13, ikke har været genstand for individuel forhandling, er uden betydning for, om det er udelukket fra direktivets anvendelsesområde. I henhold til artikel 3, stk. 1, i direktiv 93/13 er manglende individuel forhandling således en betingelse vedrørende iværksættelsen af kontrol med, om et kontraktvilkår er urimeligt, som ikke iværksættes, når kontraktvilkåret ikke er omfattet af direktivets anvendelsesområde (dom af 9.7.2020, Banca Transilvania, C-81/19, EU:C:2020:532, præmis 36).

35 Hvad angår formålet med direktiv 93/13 har Domstolen gentagne gange fastslået, at den udelukkelse fra anvendelsen af dette direktivs ordning, som følger af direktivets artikel 1, stk. 2, er begrundet i den omstændighed, at det som udgangspunkt er legitimt at lægge til grund, at den nationale lovgiver har foretaget en afbalanceret afvejning af alle kontrahenternes rettigheder og forpligtelser, som EU-lovgiver udtrykkeligt har villet bevare (dom af 10.6.2021, Prima banka Slovensko, C-192/20, EU:C:2021:480, præmis 32 og den deri nævnte retspraksis). Endvidere har Domstolen præciseret, at den omstændighed, at der er blevet foretaget en sådan afbalanceret afvejning, ikke er en betingelse for, at den i artikel 1, stk. 2, i direktiv 93/13 omhandlede udelukkelse finder anvendelse, men begrunder en sådan udelukkelse (jf. i denne retning dom af 9.7.2020, Banca Transilvania, C-81/19, EU:C:2020:532, præmis 27, og kendelse af 14.10.2021, NSV og NM, C-87/21, ikke trykt i Sml., EU:C:2021:860, præmis 31).

36 Det følger af vurderingerne i præmis 33-35, at de nationale retter ikke i henhold til direktiv 93/13 kan efterprøve, om et kontraktvilkår i en aftale indgået mellem en erhvervsdrivende og en forbruger er urimeligt, selv om vilkåret ikke har været genstand for individuel forhandling, når dette kontraktvilkår afspejler en lovbestemmelse eller administrativ bestemmelse, der er »bindende« som omhandlet i det nævnte direktivs artikel 1, stk. 2, idet dette begreb ikke blot inkluderer en bestemmelse, der finder anvendelse mellem de kontraherende parter uafhængigt af

deres valg, men ligeledes en deklaratorisk bestemmelse, dvs. en bestemmelse, der uden videre finder anvendelse i mangel af en anden ordning mellem parterne herom, jf. den i denne doms præmis 30 nævnte retspraksis.

37 Det tilkommer den nationale ret, der skal pådømme sagen, at efterprøve, om det omhandlede kontraktvilkår henhører under artikel 1, stk. 2, i direktiv 93/13, på baggrund af de kriterier, som Domstolen har defineret, dvs. under hensyntagen til arten, den generelle opbygning og bestemmelserne i de pågældende låneaftaler samt til den juridiske og faktuelle sammenhæng, som disse aftaler indgår i, samtidig med at der skal tages højde for, at den undtagelse, der er indført ved dette direktivs artikel 1, stk. 2 – henset til det forbrugerbeskyttelsesformål, der forfølges med dette direktiv – skal fortolkes indskrænkende (jf. i denne retning dom af 20.9.2017, Andriciuc m.fl., C-186/16, EU:C:2017:703, præmis 30 og 31).

38 I det konkrete tilfælde er den forelæggende ret af den opfattelse, at de omtvistede kontraktvilkår, som tilsyneladende ikke er blevet forhandlet mellem parterne i den pågældende låneaftale, gengiver indholdet af den civile lovbogs artikel 291, som den forelæggende ret har kvalificeret som en deklaratorisk lovbestemmelse.

39 Det skal dog bemærkes, at det tilkommer denne ret – under anvendelse af de i denne doms præmis 37 angivne kriterier – at prøve, om de kontraktvilkår, der er indbragt til prøvelse for denne ret, i deres helhed virkelig afspejler nationale retsforskrifter, der er bindende som omhandlet i artikel 1, stk. 2, i direktiv 93/13, vel vidende at de af de nævnte kontraktvilkår, der ikke falder ind under denne kvalificering, ikke vil kunne udelukkes fra direktivets anvendelsesområde i denne egenskab. Det forhold, at visse vilkår, der afspejler sådanne lovbestemmelser, ikke er omfattet af anvendelsesområdet for direktiv 93/13, medfører ikke, at gyldigheden af andre vilkår, der fremgår af samme aftale, og som ikke er omfattet af lovbestemmelser, ikke kan bedømmes af den nationale ret i forhold til dette direktiv (dom af 20.9.2018, OTP Bank og OTP Faktoring, C-51/17, EU:C:2018:750, præmis 66).

40 Henset til det ovenstående skal det fjerde spørgsmål besvares med, at artikel 1, stk. 2, i direktiv 93/13 skal fortolkes således, at et kontraktvilkår, der er indsat i en aftale indgået mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, og som afspejler en deklaratorisk national lovbestemmelse eller administrativ bestemmelse, dvs. en bestemmelse, som automatisk finder anvendelse, når parterne ikke har aftalt andet, i medfør af denne bestemmelse er udelukket fra dette direktivs anvendelsesområde, selv om det nævnte kontraktvilkår ikke har været genstand for individuel forhandling.

Det andet og det tredje præjudicielle spørgsmål

41 Med det andet og det tredje spørgsmål, som skal behandles samlet, ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, hvorvidt artikel 1, stk. 2, i direktiv 93/13 skal fortolkes således, at retterne i en medlemsstat er forpligtede til at udelukke de kontraktvilkår, der er omfattet af denne artikel 1, stk. 2, fra dette direktivs anvendelsesområde, selv om den nævnte bestemmelse ikke er blevet formelt gennemført i denne medlemsstats retsorden, og hvorvidt disse retter i et sådant tilfælde kan lægge til grund, at den omhandlede artikel 1, stk. 2, er blevet indirekte indarbejdet i national ret ved gennemførelsen af dette direktivs artikel 3, stk. 1, og artikel 4, stk. 1.

42 Dette spørgsmål hviler på den forudsætning, at eftersom artikel 1, stk. 2, i direktiv 93/13 ikke udtrykkeligt er blevet gentaget i den græske lovgivning, som sikrer gennemførelsen af dette direktiv, har Arios Pagos (øverste domstol i civile sager og straffesager) i forbindelse med en

fortolkning af national ret, som vurderes at være forenelig med dette direktiv, fastslået, at den udelukkelse fra direktivets anvendelsesområde, der er fastsat i direktivets artikel 1, stk. 2, implicit er indeholdt i den græske lovgivning, idet denne udelukkelse er uløseligt forbundet med artikel 2, stk. 6, i lov nr. 2251/1994, som har gennemført det nævnte direktivs artikel 3, stk. 1, og artikel 4, stk. 1.

43 Hvad for det første angår konsekvenserne af den manglende gennemførelse af artikel 1, stk. 2, i direktiv 93/13 i national ret skal det fremhæves, at bestemmelserne i dette direktiv udelukkende skal anvendes i tilfælde, som ikke er udelukket fra direktivets anvendelsesområde, navnlig i medfør af den udelukkelse, som artikel 1, stk. 2, indfører, og på de betingelser, som denne bestemmelse definerer (jf. i denne retning dom af 26.3.2020, Mikrokasa og Revenue Niestandaryzowany Sekurytyzacyjny Fundusz Inwestycyjny Zamknięty, C-779/18, EU:C:2020:236, præmis 50, og af 9.7.2020, Banca Transilvania, C-81/19, EU:C:2020:532, præmis 23 og den deri nævnte retspraksis).

44 Dernæst skal det fastslås, at artikel 1, stk. 2, i direktiv 93/13 udelukker de kontraktvilkår, som er angivet i denne bestemmelse, og navnlig kontraktvilkår, som afspejler love eller bindende administrative bestemmelser, fra dette direktivs anvendelsesområde. Uagtet en eventuel manglende gennemførelse af denne artikel 1, stk. 2, i en medlemsstats retsorden forholder det sig følgelig ikke desto mindre således, at EU-retten ikke foreskriver, at det ud fra kravene i dette direktiv skal efterprøves, om sådanne kontraktvilkår – og indirekte de bindende nationale bestemmelser, som disse kontraktvilkår afspejler – er forenelige med EU-retten.

45 En sådan manglende gennemførelse kan nemlig ikke ændre anvendelsesområdet for direktiv 93/13, som i princippet skal være det samme i alle medlemsstaterne med forbehold af de tilpasninger, der er tilladt i henhold til EU-retten. I denne sidstnævnte henseende skal det bemærkes, at medlemsstaterne fortsat navnlig har mulighed for at anvende det nævnte direktivs bestemmelser som nationale retsregler på situationer, der ikke er omfattet af direktivets anvendelsesområde, forudsat at dette er foreneligt med de med dette direktiv forfulgte formål og med traktaterne (jf. i denne retning dom af 2.4.2020, Condominio di Milano, via Meda, C-329/19, EU:C:2020:263, præmis 32-38).

46 Henset til den sammenhæng, som hovedsagen indgår i, således som beskrevet i denne doms præmis 18-22 og 42, skal det endelig prøves, om retterne i en medlemsstat, når artikel 1, stk. 2, i direktiv 93/13 ikke eksplicit er blevet gennemført i denne medlemsstats retsorden gennem vedtagelsen af en udtrykkelig og specifik lovbestemmelse herom, kan eller endog skal lægge til grund, at den nævnte bestemmelse implicit er blevet gennemført ved vedtagelsen af de nationale bestemmelser, der har gennemført dette direktivs artikel 3, stk. 1, og artikel 4, stk. 1.

47 Det skal i denne forbindelse fremhæves, at artikel 1, stk. 2, i direktiv 93/13 begrænser anvendelsesområdet for den beskyttelsesordning mod urimelige kontraktvilkår, der er blevet indført ved dette direktiv, mens direktivets artikel 3 og 4 vedrører henholdsvis begrebet urimelige kontraktvilkår og rækkevidden af vurderingen af, om sådanne vilkår er urimelige, inden for rammerne af det nævnte direktiv.

48 Som Domstolen allerede har fastslået, finder et EU-retligt instrument i øvrigt kun anvendelse på en bestemt situation, når denne er omfattet af dette instruments anvendelsesområde (kendelse af 14.4.2021, Credit Europe Ipotecar IFN og Credit Europe Bank, C-364/19, EU:C:2021:306, præmis 32 og den deri nævnte retspraksis, og af 14.10.2021, NSV og NM, C-87/21, ikke trykt i Sml., EU:C:2021:860, præmis 37). Desuden fremgår det tydeligt af selve opbygningen af direktiv

93/13, at en eventuel prøvelse af, om et kontraktvilkår er urimeligt, henset til dette direktivs bestemmelser, bl.a. dets artikel 3 og 4, kræver en forudgående stillingtagen til, om det pågældende kontraktvilkår er omfattet af dette direktivs anvendelsesområde, navnlig henset til den udelukkelse, der er fastsat i direktivets artikel 1, stk. 2 (jf. i denne retning dom af 10.6.2021, BNP Paribas Personal Finance, C-609/19, EU:C:2021:469, præmis 23 og 26, samt kendelse af 14.4.2021, Credit Europe Ipotecar IFN og Credit Europe Bank, C-364/19, EU:C:2021:306, præmis 33, og af 14.10.2021, NSV og NM, C-87/21, ikke trykt i Sml., EU:C:2021:860, præmis 38).

49 Når artikel 1, stk. 2, i direktiv 93/13, som har til formål at definere dette direktivs anvendelsesområde, ikke er blevet formelt gennemført i en medlemsstats retsorden ved en udtrykkelig og specifik lovbestemmelse, kan retterne i denne medlemsstat derfor ikke lægge til grund, at denne bestemmelse er blevet indirekte indarbejdet heri ved gennemførelsen af dette direktivs artikel 3, stk. 1, og artikel 4, stk. 1, som ikke har samme formål.

50 Henset til ovenstående betragtninger skal det andet og det tredje spørgsmål besvares med, at artikel 1, stk. 2, i direktiv 93/13 skal fortolkes således, at de kontraktvilkår, der er omfattet af denne artikel 1, stk. 2, er udelukket fra dette direktivs anvendelsesområde, selv om den nævnte bestemmelse ikke er blevet formelt gennemført i en medlemsstats retsorden, og i et sådant tilfælde kan retterne i denne medlemsstat ikke lægge til grund, at den omhandlede artikel 1, stk. 2, er blevet indirekte indarbejdet i national ret ved gennemførelsen af dette direktivs artikel 3, stk. 1, og artikel 4, stk. 1.

Det første præjudicielle spørgsmål

51 Med det første spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 8 i direktiv 93/13 skal fortolkes således, at denne bestemmelse ikke er til hinder for vedtagelsen eller opretholdelsen af bestemmelser i national ret, der bevirker, at den i dette direktiv fastsatte forbrugerbeskyttelsesordning finder anvendelse på kontraktvilkår, der er omfattet af direktivets artikel 1, stk. 2.

52 Indledningsvis skal det fastslås, at den forelæggende ret og sagsøgerne i hovedsagen synes at være enige om at lægge til grund, at den manglende gennemførelse i græsk ret, ved lov nr. 2251/1994, af den undtagelse, der er fastsat i artikel 1, stk. 2, i direktiv 93/13, implicit forfølger det formål på grundlag af direktivets artikel 8 at udvide forbrugerbeskyttelsesniveauet i forhold til det, der er sikret ved dette direktiv. Trapeza Pireos og den græske regering har imidlertid i deres skriftlige indlæg afvist, at den nationale lovgiver har haft en sådan hensigt.

53 Det skal i denne henseende fremhæves, at det følger af fast retspraksis, at Domstolen i henhold til kompetencefordelingen mellem denne og de nationale retter skal tage hensyn til de faktiske omstændigheder og de retsregler, som ifølge forelæggelsesafgørelsen er baggrunden for de præjudicielle spørgsmål, således at en anmodning om præjudiciel afgørelse ikke kan behandles på grundlag af den fortolkning af national ret, som fremføres af en medlemsstats regering eller af en part i tvisten i hovedsagen (jf. i denne retning dom af 15.4.2021, État belge (Omstændigheder, der er indtruffet senere end afgørelsen om overførsel), C-194/19, EU:C:2021:270, præmis 26 og den deri nævnte retspraksis).

54 Efter denne præcisering skal det bemærkes, at det fremgår af 12. betragtning til direktiv 93/13, at direktivet kun foretager en delvis og minimal harmonisering af de nationale lovgivninger om urimelige vilkår, idet medlemsstaterne gives mulighed for under overholdelse af EUF-traktaten at sikre forbrugeren et højere beskyttelsesniveau ved at fastsætte strengere nationale bestemmelser

end bestemmelserne i dette direktiv. I henhold til dette direktivs artikel 8 kan medlemsstaterne endvidere inden for det område, der omfattes af dette direktiv, vedtage eller bevare strengere bestemmelser, der er forenelige med traktaten, for at sikre en mere omfattende beskyttelse af forbrugerne (jf. i denne retning dom af 2.4.2020, Condominio di Milano, via Meda, C-329/19, EU:C:2020:263, præmis 33, og af 3.9.2020, Profi Credit Polska, C-84/19, C-222/19 og C-252/19, EU:C:2020:631, præmis 84).

55 Det fremgår af ordlyden af artikel 8 i direktiv 93/13, at den mulighed, som medlemsstaterne har i henhold til denne bestemmelse med henblik på at udvide forbrugerbeskyttelsesniveauet, finder anvendelse »inden for det område, der omfattes af dette direktiv«, hvilket område omfatter de kontraktvilkår, der kan være urimelige, og som er indeholdt i aftaler, der indgås mellem en erhvervsdrivende og en forbruger.

56 Med hensyn til artikel 1, stk. 2, i direktiv 93/13, sammenholdt med 13. betragtning til direktivet, udelukker denne bestemmelse visse kontraktvilkår i forbrugeraftaler fra dette direktivs anvendelsesområde, navnlig de vilkår, som afspejler love eller bindende administrative bestemmelser.

57 Artikel 1, stk. 2, i direktiv 93/13 indvirker ikke negativt på den mulighed for medlemsstaterne, der er fastsat i 12. betragtning til og artikel 8 i dette direktiv, for at sikre forbrugeren et højere beskyttelsesniveau ved at fastsætte strengere nationale bestemmelser end bestemmelserne i dette direktiv under overholdelse af EUF-traktaten.

58 I dom af 3. juni 2010, Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid (C-484/08, EU:C:2010:309, præmis 30-35, 40 og 43), der vedrørte samspillet mellem den mulighed, der gives i artikel 8, og den undtagelse fra mekanismen til indholdsmæssig kontrol med urimelige kontraktvilkår, der er fastsat i artikel 4, stk. 2, i direktiv 93/13, fastslog Domstolen endvidere – efter at have konstateret, at de i denne artikel 4, stk. 2, omhandlede kontraktvilkår falder ind under det område, der omfattes af direktiv 93/13, og at direktivets artikel 8 derfor ligeledes finder anvendelse på dets artikel 4, stk. 2 – at disse to bestemmelser ikke var til hinder for en national lovgivning, der tillader domstolsprøvelse af, om sådanne kontraktvilkår er urimelige, og som sikrer forbrugeren et højere beskyttelsesniveau end det, der er fastsat ved dette direktiv.

59 Efterfølgende har Domstolen påpeget, at de kontraktvilkår, der er omhandlet i artikel 4, stk. 2, i direktiv 93/13, ikke skal gøres til genstand for en vurdering af, om de eventuelt er urimelige, men dog henhører under området reguleret af dette direktiv som omhandlet i dettes artikel 8 (jf. i denne retning dom af 30.4.2014, Kásler og Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, præmis 41), og at en bestemmelse i national ret, som giver den undtagelse, der er fastsat i artikel 4, stk. 2, i direktiv 93/13, en mere snæver rækkevidde, bidrager til det formål om beskyttelse af forbrugerne, som dette direktiv forfølger (dom af 3.9.2020, Profi Credit Polska, C-84/19, C-222/19 og C-252/19, EU:C:2020:631, præmis 85).

60 Der er imidlertid en forskel mellem artikel 1, stk. 2, i direktiv 93/13, som udelukker en første kategori af kontraktvilkår fra direktivets materielle anvendelsesområde, og dette direktivs artikel 4, stk. 2, som ikke fastlægger dette anvendelsesområde, men udelukker vurderingen af den urimelige karakter i forhold til en anden kategori af kontraktvilkår, som for deres vedkommende henhører under direktivets anvendelsesområde (jf. i denne retning dom af 3.6.2010, Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid, C-484/08, EU:C:2010:309, præmis 32).

61 Det må derfor fastslås, at de kontraktvilkår, der er omhandlet i denne artikel 1, stk. 2, i direktiv 93/13, ikke henhører under det område, der reguleres af dette direktiv, og at direktivets artikel 8 følgelig ikke finder anvendelse på den nævnte artikel 1, stk. 2.

62 Efter denne konstatering skal det dog bemærkes, at medlemsstaterne – som anført i denne doms præmis 45 – kan anvende dette direktivs bestemmelser på situationer, der ikke er omfattet af direktivets anvendelsesområde, forudsat at dette er foreneligt med de med dette direktiv forfulgte formål og med traktaterne (jf. i denne retning dom af 2.4.2020, Condominio di Milano, via Meda, C-329/19, EU:C:2020:263, præmis 37).

63 Følgelig skal det første spørgsmål besvares med, at artikel 8 i direktiv 93/13 skal fortolkes således, at denne bestemmelse ikke er til hinder for vedtagelsen eller opretholdelsen af bestemmelser i national ret, som bevirker, at den i dette direktiv fastsatte forbrugerbeskyttelsesordning finder anvendelse på kontraktvilkår, der er omfattet af direktivets artikel 1, stk. 2.

Sagsomkostninger

64 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagsomkostningerne. Bortset fra de nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Sjette Afdeling) for ret:

1) **Artikel 1, stk. 2, i Rådets direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler skal fortolkes således, at et kontraktvilkår, der er indsat i en aftale indgået mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, og som afspejler en deklaratorisk national lovbestemmelse eller administrativ bestemmelse, dvs. en bestemmelse, som automatisk finder anvendelse, når parterne ikke har aftalt andet, i medfør af denne bestemmelse er udelukket fra dette direktivs anvendelsesområde, selv om det nævnte kontraktvilkår ikke har været genstand for individuel forhandling.**

2) **Artikel 1, stk. 2, i direktiv 93/13 skal fortolkes således, at de kontraktvilkår, der er omfattet af denne artikel 1, stk. 2, er udelukket fra dette direktivs anvendelsesområde, selv om den nævnte bestemmelse ikke er blevet formelt gennemført i en medlemsstats retsorden, og i et sådant tilfælde kan retterne i denne medlemsstat ikke lægge til grund, at den omhandlede artikel 1, stk. 2, er blevet indirekte indarbejdet i national ret ved gennemførelsen af dette direktivs artikel 3, stk. 1, og artikel 4, stk. 1.**

3) **Artikel 8 i direktiv 93/13 skal fortolkes således, at denne bestemmelse ikke er til hinder for vedtagelsen eller opretholdelsen af bestemmelser i national ret, som bevirker, at den i dette direktiv fastsatte forbrugerbeskyttelsesordning finder anvendelse på kontraktvilkår, der er omfattet af direktivets artikel 1, stk. 2.**

Underskrifter